

Nationalekonomer behöver jobba med fler än psykologer

KAJSA HANSSON, EMIL PERSSON,
OCH GUSTAV TINGHÖG

I *Ekonomisk Debatt* nr 4 2022 skriver Mattias Forsgren ett inlägg om vår artikel som handlar om hur information om procedurrättvisa kan minska själviskt beteende (*Ekonomisk Debatt* nr 8 2021). Forsgren menar att det är viktigt att ha en tydlig idé kring de kognitiva processer som driver resultaten i vår studie för att kunna generalisera resultaten. Vi välkomnar Forsgrens inlägg och delar många av hans poänger, t ex att psykologer och nationalekonomer behöver arbeta tillsammans för att kunna förstå mänskligt beteende på ett bättre sätt. Däremot delar vi inte hans oro om att våra resultat inte är teoretiskt grundade och att vi därför inte skulle kunna svara på *hur* information om procedurrättvisa kan minska själviskt beteende. Vi vill i denna replik därför redogöra för vår teoretiska utgångspunkt, de kognitiva mekanismer som ligger till grund för våra förregistrerade hypoteser och varför vi anser att vi med fog kan hävda att dessa mekanismer rimligen också bör påverka själviskt beteende även i den s k verkligheten.

Artikeln vi presenterade i *Ekonomisk Debatt* nr 8 2021 (Hansson m fl 2021a) är en populärvetenskaplig sammanfattning av en studie vi publicerat i *Journal of Economic Behavior and Organization* (Hansson m fl 2021b); i den publicerade versionen presenteras den teoretiska utgångspunkten mer fullödigt. Hypoteserna som testas är förregistrerade på Open Science Framework (se <https://osf.io/vp24z>) och bygger på psykologisk litteratur. Mer specifikt utgår vi från två psykologiska mekanismer, en tillgäng-

lighetsbias (medvind/motvinds asymmetrin) och en *self-serving bias* (attributionsteorin; för en översikt se Hansson 2022). Medvinds/motvinds asymmetrin innebär att vi tenderar att komma ihåg de nackdelar (motvindar) vi upplevt, snarare än fördelarna (medvindar). Eftersom vi måste rikta mer uppmärksamhet mot hinder vi måste ta oss förbi än saker som hjälper oss på vägen är just hindren också mer framträdande i vårt minne (Davidai och Gilovich 2016). I en konkurrenssituation kan detta leda till att människor felaktigt betraktar tävlingen som orättvis (till deras nackdel). Attributionsteorin innebär att människor tenderar att skylla ifrån sig på externa faktorer (ojämn spelplan, otur osv) när de misslyckas med någonting, medan de förklarar sina framgångar med interna faktorer (t ex talang eller hårt arbete; Frank 2016; Kelley och Michela 1980; Zuckerman 1979).

Eftersom människors förmåga att förklara framgångar och misslyckande på ett sätt som bevarar deras positiva självbild ofta är mer framträdande när det finns osäkerhet huruvida tävlingen var rättvis eller inte, predicerade vi att information om procedurrättvisa skulle minska tendensen att skylla egna misslyckanden på en orättvis spelplan (hypotes 2). I tillägg finns ett väletablerat kausalt samband mellan procedurrättvisa och själviskt beteende: När processer har varit orättvisa till människors nackdel är de mer benägna att engagera sig i själviskt, oetiskt och destruktivt beteende (Gill m fl 2013; John m fl 2014; Fehr 2018; Grosch and Rau 2020). När vi kombinerade forskningslinjen om procedurrättvisa och själviskt beteende å ena sidan, och den psykologiska forskningslinjen som menar att människor tenderar att överskatta orättvisan i tävlingar å andra sidan, var vår prediktion den följande; när människor inte vet om spelplanen varit rättvis eller inte kommer de agera mer själviskt eftersom de

REPLIK

Kajsa Hansson är doktor i nationalekonomi vid Linköpings universitet och tillhör forskningsgruppen JEDILab och studerar hur människor rationaliserar själviskt och omoraliskt beteende. Kajshansson@gmail.com

Emil Persson är docent i nationalekonomi vid Linköpings universitet och tillhör forskningsgruppen JEDILab. Emil.persson@liu.se

Gustav Tinghög är biträdande professor i nationalekonomi vid Linköpings universitet och forskningsledare i forskningsgruppen JEDILab (se Jedilab.weebly.com). gustav.tinghog@liu.se

överskattar hur orättvis processen har varit (på grund av attributionsbias) och att information om procedurrättvisa kan minska sådant själviskt beteende. Precis som vi predicerat, minskade information om procedurrättvisa själviskt beteende, som vi mätte genom hur mycket pengar förlorarna i tävlingen tog av vinnarna (hypotes 1). Att vi dessutom inte fann att information om procedurrättvisa påverkade vinnarens vilja att dela med sig av sin vinstsumma till förlorarna ger ytterligare stöd för att effekten drivs av just *attribution bias*: Vinnare uppfattade spelplanen som mer rättvis än förlorarna. Resultaten som vi presenterar i artikeln etablerar således inte bara ett kausalt samband, utan bygger på en omfattande både teoretisk och empirisk litteratur om vilka mekanismer som påverkar bedömningar och beteende i tävlingsituationer (attributionsteorin).

Forsgren avslutar sitt inlägg med en förhoppning om ökat samarbete mellan psykologer och experimentella nationalekonomer. Slår man en snabb kikk på författarlistan på vår publicerade artikel ser man att studien är ett exempel på just det som Forsgren efterfrågar: när psykologer och nationalekonomer samarbetar. Och precis som Forsgren förordar vi vikten av tvärvetenskapligt samarbete för att bättre förstå beslutsfattande på djupet. Men vi skulle också vilja slå ett slag för ytterligare integrering av olika vetenskapliga discipliner. Det är hög tid att bryta ner arbiträra barriärer mellan vetenskapliga discipliner som alla på olika sätt försöker förstå mänskligt beteende. Idén till vår studie är delvis inspirerad av antropologen George Foster. I sin artikel, "The Anatomy of Envy: A Study in Symbolic Behavior" skriver Foster (1972, s 166): "Man fears to admit to himself that he is envious, so he searches for rationales and devices to deny to himself his envy and to ac-

count for, in terms other than personal responsibility, the conditions that place him in a position inferior to another". Att se kopplingar – inte bara mellan psykologi och nationalekonomi, utan även antropologi, sociologi, stavetenskap och filosofi skulle kunna utveckla både psykologi och nationalekonomi ytterligare. Med det sagt ser vi Forsgrens inlägg som ett gott exempel på hur sådana kollegiala utbyten mellan discipliner kan ske.

REFERENSER

- Davidai, S och T Gilovich (2016), "The Headwinds/Tailwinds Asymmetry: An Availability Bias in Assessments of Barriers and Blessings", *Journal of Personality and Social Psychology*, vol 111, s 835–851.
- Fehr, D (2018), "Is Increasing Inequality Harmful? Experimental Evidence", *Games and Economic Behavior*, vol 107, s 123–134.
- Forsgren, M (2022), "Experimentell nationalekonomi behöver involvera kognitionen", *Ekonomisk Debatt*, årg 50, nr 4, s 1–4.
- Foster, G M (1972), "The Anatomy of Envy: A Study in Symbolic Behavior", *Current Anthropology*, vol 13, s 165–202.
- Frank, R H (2016), "Success and Luck", i Frank, R H, *Success and Luck: Good Fortune and the Myth of Meritocracy*, Princeton University Press, Princeton NJ.
- Gill, D, V Prowse och M Vlassopoulos (2013), "Cheating in the Workplace: An Experimental Study of the Impact of Bonuses and Productivity", *Journal of Economic Behavior and Organization*, vol 96, s 120–134.
- Grosch, K, och H A Rau (2020), "Procedural Unfair Wage Differentials and their Effects on Unethical Behavior", *Economic Inquiry*, vol 58, s 1689–1706.
- Hansson, K (2022), *Moral Illusions*, doktorsavhandling, Linköping University Electronic Press, Linköping, <https://doi.org/10.3384/9789179293963>.
- Hansson, K, E Persson, S Davidai och G Tinghög (2021a), "En illusion av orättvisa? Hur information om rättvisa minskar själviskt beteende", *Ekonomisk Debatt*, årg 49, nr 8, s 19–27.
- Hansson, K, E Persson, S Davidai och G Tinghög (2021b), "Losing Sense of Fairness: How Information about a Level Playing Field Reduces Selfish Behavior", *Journal of Economic Behavior and Organization*, vol 190, s 66–75.

John, L K, G Loewenstein och S I Rick (2014), "Cheating More for Less: Upward Social Comparisons Motivate the Poorly Compensated to Cheat", *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, vol 123, s 101–109.

Kelley, H H och J L Michela (1980), "Attribution Theory and Research", *Annual Review of Psychology*, vol 31, s 457–501.

Zuckerman, M (1979), "Attribution of Success and Failure Revisited, or: The Motivational Bias is Alive and Well in Attribution Theory", *Journal of Personality*, vol 47, s 245–287.